

УДК 902.2:271
ББК 63.4(4Укр)

*Микола Кугутяк, Василь Романець,
Богдан Томенчук, Володимир Гавадзин,
Ігор Сеньків
(м. Івано-Франківськ, Болехів, Україна)*

ОХОРОННІ АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОШІВСЬКОГО МОНАСТИРЯ В ЧОРНОМУ ДІЛКУ

У статті розкрито результати роботи Карпатської історико-археологічної експедиції Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника спільно з охоронною археологічною службою України Інституту археології НАН України в Івано-Франківській області за 2016 рік. Було проведено археологічне обстеження і охоронні розкопки на території першого осідку Гошівського монастиря в урочищі Чорний Ділок. Дослідниками виявлено оборонні стіни, вежі та залишки кам'яних фундаментів двох дерев'яних церков XVI–XVII ст. Розвідкові охоронні дослідження підтвердили свідчення народних переказів про існування давнього монастирського комплексу, який був розташований тут до переселення в другій половині XVII ст. монастиря на територію Ясної Гори, де він функціонує до сьогодні.

Ключові слова: археологічне обстеження, охоронні розкопки, оборонні стіни, кам'яні фундаменти, дерев'яні церкви, розвідкові охоронні дослідження, народні перекази, монастирський комплекс, Чорний Ділок, Ясна Гора.

У 2016 р. з ініціативи о. Вінкентія, ігумена Гошівського греко-католицького монастиря Чину Святого Василя Великого, на території першого первинного осідку обителі в урочищі Чорний (Красний) Ділок було проведено розвідкові охоронні археологічні обстеження з метою перевірки свідчень народних переказів про наявність тут давнього монастирського комплексу. Роботи здійснено Карпатською історико-археологічною експедицією (керівник професор М. Кугутяк, науковий консультант доцент Б. Томенчук) згідно з окремим планом та програмою наукових досліджень середньовічних монастирів Прикарпаття Навчально-наукового Інституту історії, етнології і археології Карпат Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Дані охоронні археологічні дослідження Гошівського монастиря проводилися спільно з дочірнім підприємством “Культурна спадщина Прикарпаття” охоронної археологічної служби України Інституту археології НАН України (директор В. Романець). Самі археологічні роботи здійснювалися студентами I курсу спеціальності “Історія” Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, котрі проходили археологічну навчальну практику (керівник-методист В. Гавадзин) та місцевими краєзнавцями (керівник-організатор І. Сеньків).

У результаті археологічних обстежень урочища Чорний Ділок, котре являє собою досить великий (200х50 м) мисовидний майданчик, утворений двома глибокими ярами зі сторони лівого берега невеликого потічка (ліва притока р. Лужанки), було виявлено залишки давнього монастирського комплексу. Як і повідомляли народні перекази, він складався з двох окремих майданчиків, де перший (100х60 м), очевидно, виконував господарську функцію. Культурний шар тут відсутній. Лише в південно-східній його частині простежено залишки невеликої земляної дамби, яка була споруджена для функціонування водяного млина. Другий майданчик (80х30х60х40 м) розміщувався в напільній (західній) частині мису. Саме тут знаходився невеликий монастирський осідок, який з чотирьох сторін був обмежений дерев'яною стіною стовпової конструкції. Найкраще фіксується східна стіна (довжина 40 м), від якої на поверхні ще збереглась канавка (ши-

рина 0,35 м) від заглибленої (0,35 м) основи дерев'яних колод. У південній частині цієї стіни простежується неглибокий (0,35–0,40 м) котлован від дерев'яної споруди (3 x 4 м), яка, імовірно, слугувала східною в'їзною вежею.

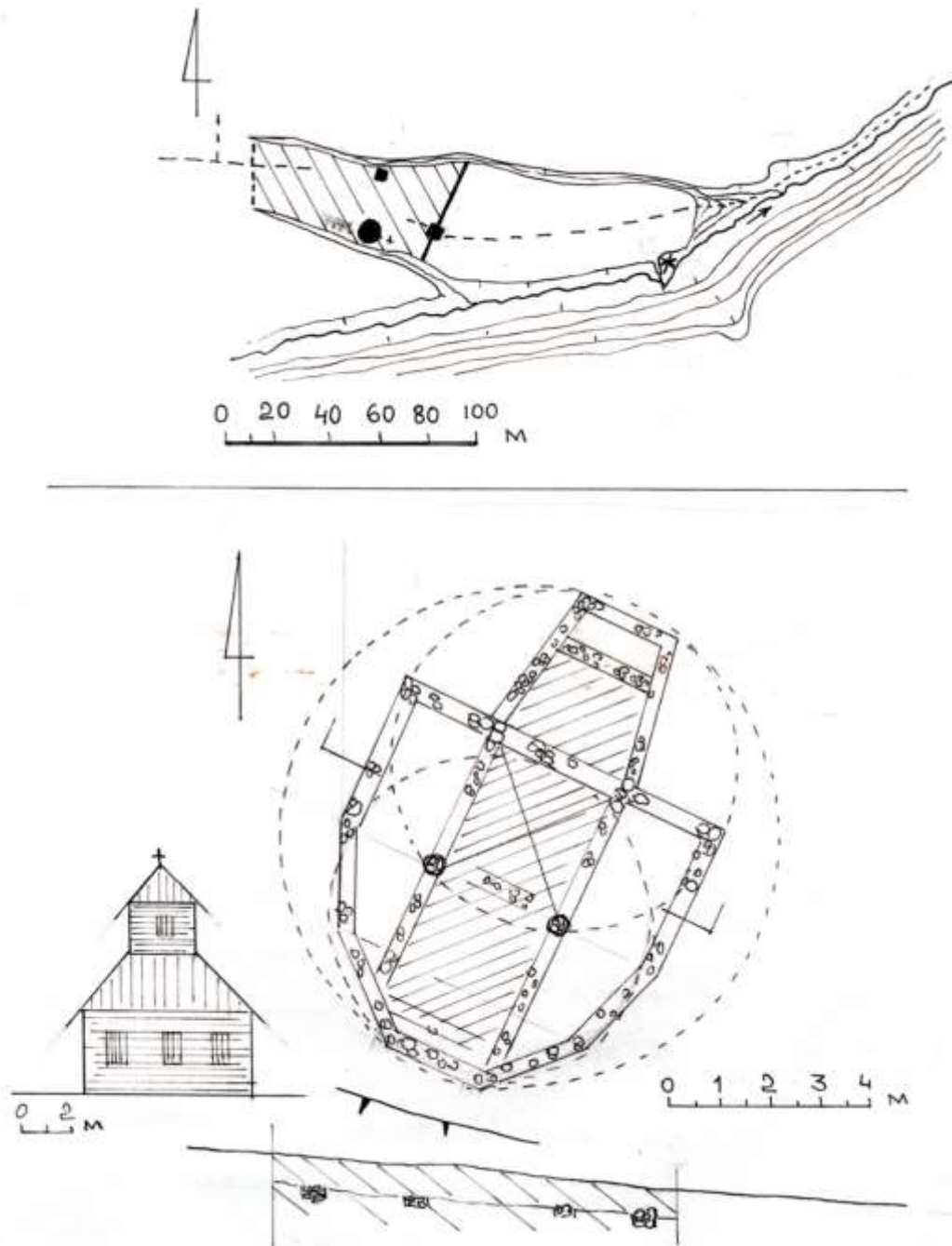

Рис. 1. Гошівський монастир. Перший монастирський осередок у Чорному Ділку і план розкопаних фундаментів церков

Подібною за конструктивними особливостями була споруда, зафіксована нами в структурі північної стіни з боку яру і криниці (джерела). В південно-східній частині цього основного монастирського комплексу, біля південного яру, було виявлено і досліджено в результаті охоронних археологічних розкопок залишки погано збережених кам'яних (галька) фундаментів дерев'яної монастирської церкви. Це була невелика (довжиною 9,2 м і шириною 6,7 м) споруда ротондального типу. Її основна частина являла собою, очевидно, розімкнутий (2,7 м) дев'ятерик (2; 2,7; 2; 2; 2; 2; 2; 2,7; 2 м), до якого з північного сходу (азимут 25°) примикала трапецієвидна апсида (довжиною 3 м, шириною 2–2,7 м).

У центральній частині будівлі зафіксовано сліди двох стовпових ямок з кам'яною обкладкою від дерев'яних колон підкупольного квадрату (2,7x2,7 м).

Всередині цієї ротондальної споруди було простежено кам'яні фундаменти, ймовірно, ще давнішої будівлі (довжиною 8 м і шириною 2,7 м), яка являє собою видовжену прямокутну основну частину з невеликою трапецієвидною апсидою.

Таким чином, охоронні археологічні розвідкові дослідження, проведені на території урочища Чорний Ділок, підтвердили свідчення народних переказів і, зокрема, рукописного “Монастирського літопису” про існування тут у XVI–XVII ст. невеликого монастирського осідку, де спочатку була побудована, очевидно, церква Спаса, а потім, після пожежі, церква Успіння Пречистої Богородиці Владичиці. Остання, можливо, відновлена коштом Євстахія Шумлянського, який згодом прийняв чернецтво і похований у цій монастирській церкві під головним вівтарем.

Фундатором нового монастиря став Микола Гошовський, який подарував монастирю чудотворну ікону пресвятої Богородиці (“Цариця Карпат”).

Рис. 2. Розкопки фундаментів церкви Гошівського монастиря

У 30-рр. рр. ХІХ ст. на Ясній горі було побудовано вже кам'яний монастир, центральне місце в якому займала велична кам'яна церква. Вона, як і остання церква в Чорному Ділку, також була побудована в ротондольному плані, що, мабуть, повинно було означати наступність церковної традиції Гошівського монастиря, історія якого почалась, очевидно, ще в ХVІ ст. Тому згодом, за задумом ігумена о. Вінкентія, на місці старого монастиря в Чорному Ділку буде відновлена дерев'яна ротонда, фундаменти якої будуть музеєфіковані (рис. 1; 2).

**Николай Кузутяк, Василий Романец,
Богдан Томенчук, Владимир Гавадзин,
Игорь Сенькив**

(г. Ивано-Франковск, Болехов, Украина)

Охранные археологические исследования Гошевского монастыря в Черном Дилке

В статье показаны результаты работы Карпатской историко-археологической экспедиции Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника совместно с охранной археологической службой Украины Института археологии НАН Украины в Ивано-Франковской области за 2016 год. Было проведено археологическое обследование и охранные раскопки на территории первой резиденции Гошевского монастыря в урочище Черный Делок. Исследователями выявлены оборонительные стены, башни и остатки каменных фундаментов двух деревянных церквей ХVІ – ХVІІ вв. Разведывательные охранные исследования подтвердили показания народных преданий о древнем монастырском комплексе, который существовал здесь до переселения во второй половине ХVІІ в. монастыря на территорию Ясной горы, где он действует до сих пор.

Ключевые слова: археологическое обследование, охранные раскопки, оборонительные стены, каменные фундаменты, деревянные церкви, разведывательные охранные исследования, народные предания, монастырский комплекс, Черный Дилок, Ясная гора.

**Mykola Kuhutyak, Vasyl Romanets,
Bogdan Tomenchuk, Volodymyr Havadzyn,
Igor Senkiv**

(Ivano-Frankivsk, Bolekhiv Ukraine)

Security archaeological research of the Hoshiv monastery in the Chorny Dilok

The article shows the results the work of the Carpathian historical and archaeological expedition of the Carpathian National University named after V. Stefanik together with security archaeological service of Ukraine of the Institute of Archaeology NAS of Ukraine in Ivano-Frankivsk region in 2016. It was conducted archaeological survey and security excavation on the territory of the first location of the Goshiv monastery in the Chorny Dilok tract. The researchers found defensive walls, towers and remains of stone foundations of two wooden churches of the 16th – 17th centuries. Security intelligence studies confirmed the evidence of folk legends about of the ancient monastery complex that existed here before moving in the second half of the 17th century of the monastery to the Yasna hora area, where it function today.

Key words: archaeological surveys, protective excavations, defensive walls, stone foundations, wooden churches, security intelligence research, folk legends, monastery complex, Chorny Dilok, Yasna hora.